

Notitie Abonneren binnen Notificeren in FDS context

Logius Document
Werkversie 23 oktober 2025

Laatst gepubliceerde versie:

<https://github.com/logius-standaarden/abonneren>

Redacteur:

Logius Standaarden ([Logius](#))

Auteur:

Logius Standaarden ([Logius](#))

Dit document is ook beschikbaar in dit niet-normatieve formaat: [PDF](#)

Dit document valt onder de volgende licentie:
[Creative Commons Attribution 4.0 International Public License](#)

Status van dit document

Dit is een werkversie die op elk moment kan worden gewijzigd, verwijderd of vervangen door andere documenten. Het is geen door het TO goedgekeurde consultatieversie.

Inhoudsopgave

Status van dit document

Conformiteit

Samenvatting

1. **Wat is het Federatief Datastelsel?**
 - 1.1 Wat betekent "notificeren" binnen het FDS?
 - 1.2 Waarom zou je abonneren?
 - 1.2.1 1. Event-driven architectuur (EDA)
 - 1.2.2 2. Schaalbaarheid en efficiëntie
 - 1.2.3 3. Ontkoppeling van systemen
 - 1.2.4 4. Betrouwbare levering via message brokers
 - 1.2.5 5. Behoeftte aan selectieve notificaties
2. **Use-cases**
 - 2.1 1. Burgergerichte notificaties (Dienstverlening)
 - 2.2 2. Interne overheidsprocessen (Backoffice-integratie)
 - 2.3 3. Bedrijfsleven en maatschappelijke partners
3. **Technische en functionele voor- en nadelen**
4. **Technologieën**
 - 4.1 Overzicht van belangrijke technologieën die relevant zijn voor de FDS use-case
5. **Aanbevelingen:**
 - 5.1 1) AMQP + CloudEvents + Subscription API 0.0.X
 - 5.1.1 Aandachtspunten:
 - 5.2 2) Digilevering basis + CloudEvents + Solace PubSub+
 - 5.2.1 Toelichting
 - 5.2.2 Voordelen
 - 5.2.3 Aandachtspunten / nadelen
 - 5.3 3) Digikoppeling REST-profiel + CloudEvents + maatwerk
6. **Lijst met figuren**

A.	Index
A.1	Begrippen gedefinieerd door deze specificatie
A.2	Begrippen gedefinieerd door verwijzing

§ Conformiteit

Naast onderdelen die als niet normatief gemarkeerd zijn, zijn ook alle diagrammen, voorbeelden, en noten in dit document niet normatief. Verder is alles in dit document normatief.

Samenvatting

Dit is een notitie naar aanleiding van een onderzoek over mogelijkheden voor abonneren in een notificatielanschap, geschreven voor BZK/FDS.

Beknpte samenvatting wordt nog uitgewerkt en komt **hier** te staan.

§ 1. Wat is het Federatief Datastelsel?

Het Federatief Datastelsel (FDS) is een architectuurprincipe voor het **ontsluiten van data bij de bron** tussen verschillende overheidsorganisaties, zonder dat centrale opslag nodig is. Data blijven waar ze horen (bij de bron), en worden via gestandaardiseerde interfaces toegankelijk gemaakt.

§ 1.1 Wat betekent "notificeren" binnen het FDS?

Notificeren betekent dat een overheidspartij (bijv. een gemeente, het CBS of de Belastingdienst) **op de hoogte wordt gebracht** van relevante wijzigingen in datasets van andere partijen, **zonder dat die partij actief hoeft te poll-en** (periodiek opvragen).

§ 1.2 Waarom zou je abonneren?

Ongeacht of we het hebben over het huidige landschap met centrale voorzieningen of ons proberen in te beelden hoe de toekomstige gedistribueerde omgeving van FDS er uit moet komen te zien, zal je hoe dan ook afspraken moeten maken om notificeren mogelijk te maken.

Een daarvan is een **abonneringsfunctie**. De kern:

"Een partij (burger, bedrijf of overheidsorganisatie) wordt automatisch op de hoogte gesteld van relevante wijzigingen of gebeurtenissen."

In **alle domeinen waarin tijdige en gerichte informatie cruciaal is**, vervult zo'n mechanisme een noodzakelijke rol.

Zonder een abonneringsfunctie moet een partij telkens zelf controleren of er iets is veranderd — inefficiënt en belastend. Hier zijn de technische redenen waarom een **subscription mechanisme** nodig is:

§ 1.2.1 1. Event-driven architectuur (EDA)

- Het FDS leunt op principes van een event-driven architectuur: in plaats van pull (ophalen), is het wenselijk om push (versturen bij verandering) methodiek te gebruiken.
- Een abonneringsfunctie maakt het mogelijk om *asynchroon* op events te reageren: zodra er een wijziging optreedt bij een databron, worden abonnees automatisch geïnformeerd.

§ 1.2.2 2. Schaalbaarheid en efficiëntie

- Bij duizenden dataconsumenten is het niet schaalbaar als elke consument continu de data opvraagt.
- Abonneren op notificaties reduceert netwerkverkeer en belasting op (vaak geraadpleegde) bronregistraties.

§ 1.2.3 3. Ontkoppeling van systemen

- Met een abonneringsfunctie kunnen producer en consumer onafhankelijk opereren. Dit vermindert de nood voor allerlei koppelingen tussen de verschillende systemen, zeker als er ook een eenduidige berichtenvormaat/standaard wordt gehanteerd.
- De dataleverancier hoeft niet te weten wie precies de data gebruikt, alleen dat iemand zich heeft geabonneerd.

§ 1.2.4 4. Betrouwbare levering via message brokers

- Via technologieën als **webhooks**, **Message Queues (bijv. Kafka, AMQP)** of **Pub/Sub** kan je notificaties betrouwbaar afleveren.
- De abonneringsfunctie registreert endpoints, bewaakt levering en ondersteunt retries bij storingen.

§ 1.2.5 5. Behoeftte aan selectieve notificaties

- Afhankelijk van de gekozen technologie, zouden abonnees kunnen aangeven **op welke events of data-attributen** ze willen worden geattendeerd.
- Denk aan: “Stuur mij een notificatie als het woonadres van een persoon verandert binnen gemeente X.”

§ 2. Use-cases

Hieronder volgen een aantal use-cases waaruit blijkt dat een abonneringsfunctie wenselijk is.

§ 2.1 1. Burgergerichte notificaties (Dienstverlening)

Bijvoorbeeld via MijnOverheid of overheidsapps.

- **Verhuizen:** Een burger meldt een verhuizing. Andere overheidsinstanties (zoals de Belastingdienst, DUO) moeten op de hoogte worden gebracht.
- **Aanvraagstatussen:** Notificatie bij statusveranderingen van vergunningaanvragen, subsidies, bezwaarprocedures.
- **Herinneringen:** Tijdige melding van verlopen rijbewijs, paspoort, APK of vaccinaties.

Waarom abonnement? Omdat burgers en systemen gebaat zijn bij *passieve ontvangst*, i.p.v. actief controleren (polling of inloggen).

§ 2.2.2. Interne overheidsprocessen (Backoffice-integratie)

Bijvoorbeeld tussen gemeenten, uitvoeringsorganisaties en ketenpartners.

- **Ketensamenwerking:** Wmo-meldingen, jeugdzorg, schulddienstverlening — betrokken organisaties moeten snel geïnformeerd worden over elkaars acties.
- **Risico-gestuurd toezicht:** Inspectiediensten willen notificaties bij risicosignalen (zoals bepaalde KvK-inschrijvingen, of veranderingen in BRP-gegevens).

Waarom abonnement? Om *proactief ketenpartners* te informeren, zonder vertraging of periodieke raadpleging van databronnen.

§ 2.3.3. Bedrijfsleven en maatschappelijke partners

Bijvoorbeeld toegang tot overheidsdata voor bedrijven of NGO's.

- **Publicatie van regelgeving:** MKB abonneert zich op wijzigingen in wet- en regelgeving in hun sector (via KOOP of wetten.overheid.nl).
- **Omgevingsdata:** Waterschappen, landbouwbedrijven, en bouwbedrijven willen meldingen bij weersveranderingen of vergunningwijzigingen.

Waarom abonnement? Bedrijven willen *real-time inzicht*, niet zoeken in datahubs of zelf scraping toepassen.

§ 3. Technische en functionele voor- en nadelen

Kenmerk	Voordelen	Nadelen / aandachtspunten
Push-model	Directe notificaties bij verandering; geen onnodige polling nodig	Vereist bereikbare endpoints bij de ontvanger (webhooks, queues), extra beheercomplexiteit
Asynchroon	Ontkoppeling van systemen in tijd (Niet wachten op polling-cycli of batchjobs)	Moeilijker te debuggen; kan leiden tot verzonden maar niet verwerkte notificaties
Schaalbaar	Eén wijziging → veel ontvangers kunnen tegelijk geïnformeerd worden	Fan-out van events vereist robuuste infrastructuur (event-brokers, retry-mechanismen)
Filterbaar	Alleen relevante notificaties voor specifieke abonnees, minder belasting	Complexiteit in beheer van filterregels, abonnementsvoorwaarden en selecties
Gebeurtenisgericht	Past in moderne event-driven architecturen (EDA), geschikt voor microservices	Niet elk bronsysteem is ingericht op het genereren en publiceren van events
Realtime inzichten	Versnelt processen (bijv. ketensamenwerking, risicomeldingen)	Verhoogt afhankelijkheid van notificatiebetrouwbaarheid en lever zekerheid
Decoupling	Producer en consumer hoeven niets van elkaars implementatie te weten	Risico op verlies van context of volgorde zonder extra transactionele garanties
Automatisering	Mogelijkheid tot automatische opvolging in processen	Kan leiden tot ongewenste automatische acties bij foute of onduidelijke notificaties

Conclusie is dat een abonneringsfunctie niet altijd **verplicht** wordt geacht, maar vaak wel:

- Functioneel **noodzakelijk** is, als tijdigheid en relevantie van informatie doorslaggevend zijn.
- Technisch **essentieel** om schaalbaar en efficiënt notificaties af te handelen in moderne, gedistribueerde overheidsarchitecturen.

4. Technologieën

In het kader van **notificeren** in een **federatief datastelsel**, zouden de volgende aspecten sterk naar voren moeten komen wat Logius betreft:

- **Interoperabiliteit over diverse systemen**
- **Sterke focus op security and governance (authenticatie, autorisatie, audit mogelijkheden)**
- **Schaalbaarheid, robuustheid betrouwbaarheid over heel overheids/rijks-domein**
- **Voorkeur voor standaardisatie en leveranciersafhankelijkheid**
- **Mogelijkheid tot fine-grained access control en data minimalisering**

Wij als Logius, hebben onderzoek gedaan naar de meest actuele technologieën, met oog voor de bovenstaande criteria. Deze hebben wij verzameld in een lijst hieronder:

4.1 Overzicht van belangrijke technologieën die relevant zijn voor de FDS use-case

Technologie / Standaard	Toepassingsgeschiktheid
AMQP (OASIS-standaard)	Enterprise-grade, breed ondersteund, met sterke beveiliging (SASL, TLS). Goede ondersteuning voor gefedereerde brokers. Bewezen effectief in complexe omgevingen met meerdere organisaties.
CNCF CloudEvents + Subscription API	Gestandaardiseerde eventstructuur + abonnementsbeheer, bevordert interoperabiliteit en leveranciersafhankelijke, cloud-native eventafhandeling. Uitbreidbaar met beveiliging en filtering. Opkomende interesse bij overheid.
WS-Notification / WS-Eventing	Volwassen, XML-gebaseerde SOAP-standaarden met uitgebreid abonnementsbeheer en duurzame abonnementen. Goed inzetbaar in bestaande webservices-ecosystemen bij de overheid. Implementatie kan onnodig zwaar zijn.
WebSub (W3C Recommendation)	Web-gebaseerd publish/subscribe-protocol op basis van HTTP en webhooks. Eenvoudig te implementeren, geschikt voor federatieve omgevingen met lichte notificatiebehoefte. Beperkt in geavanceerd abonnementsbeheer, filtering en security. Laatste update was begin 2018 - project Notificatie services heeft hier ook eerder naar gekeken en besloten om een andere standaard te zoeken.
Kafka met Confluent Security & Federation	Hoge doorvoersnelheid en schaalbare eventstreaming met ondersteuning voor fijnmazige toegangscontrole (ACL), encryptie, multi-tenant clusters. Sterk ecosysteem, maar vereist meer operationele expertise. Geschikt voor grootschalige datadeling.
AsyncAPI (specificatie, geen transportlaag)	Handig voor het ontwerpen en documenteren van event-driven API's en abonnementen. Bevordert standaardisatie tussen heterogene systemen. Te combineren met andere protocollen. Zie ook ontwikkelingen met Open API Spec + ADR.
NATS (JetStream)	Lichtgewicht, cloud-native messaging met duurzame abonnementen en ondersteuning voor multitenancy. Goed passend in moderne, microservices-gebaseerde overheidsarchitecturen. Nog in ontwikkeling voor grootschalige federaties.
DigiKoppeling REST API-profiel	Nederlandse overheidsstandaard voor REST-koppelingen. Geschikt voor betrouwbare, gestandaardiseerde communicatie tussen overheidsdiensten. Minder geschikt voor hoge frequentie of real-time push zonder uitbreiding met event-infrastructuur.
MQTT (OASIS-standaard)	Lichtgewicht en ontworpen voor IoT/sensornetwerken; minder geschikt voor complexe datagovernance of federatieve samenwerking op overheidsniveau.
GraphQL Subscriptions	Zeer geschikt voor real-time data in frontend-applicaties, maar niet ontworpen voor federatieve gegevensdeling over organisatiegrenzen heen op grote schaal.

5. Aanbevelingen:

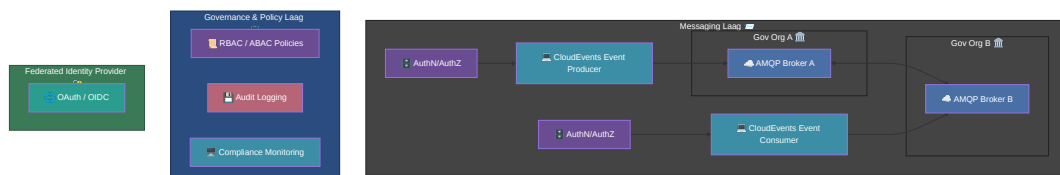
5.1 1) AMQP + CloudEvents + Subscription API 0.0.X

AMQP en CNCF CloudEvents met Subscription API vormen samen op dit moment de meest zekere en toekomstbestendige combinatie voor federatieve gegevensdeling binnen de overheid:

- **AMQP (Advanced Message Queuing Protocol)** biedt een volwassen, veilig en interoperabel fundament voor berichtenverkeer. Veel organisaties gebruiken AMQP al binnen enterprise-integraties. Het ondersteunt federatie van message brokers over administratieve domeinen heen, met robuuste beveiligingsmechanismen zoals **mutual TLS**, **SASL-authenticatie** en **fijnmazige toegangscontrole**. Dit maakt het geschikt voor omgevingen waar betrouwbaarheid, auditability en governance centraal staan.
- **CloudEvents** is een **leveranciersneutraal en gestandaardiseerd eventformaat**, ontworpen om interoperabiliteit tussen heterogene systemen te vereenvoudigen. In combinatie met de **Subscription API-specificatie** biedt het een uniforme manier om abonnementen uit te drukken en te beheren. Hierdoor kunnen overheidsorganisaties onderling heldere afspraken maken over **hoe gebeurtenissen worden gedefinieerd, geabonneerd en geconsumeerd**, ongeacht de gebruikte technologie of leverancier.
- Hoewel AMQP krachtig is, vereist het wel specifieke operationele kennis voor het opzetten van brokerfederaties. CloudEvents biedt daarentegen juist eenvoud en flexibiliteit aan de randen van het stelsel, bijvoorbeeld voor toepassingen in microservices of cloud-native architectures. Samen dekken ze zowel de robuuste back-endbehoefte als de moderne front-end use-cases binnen een federatieve overheid.

Deze combinatie ondersteunt zowel de technische als organisatorische doelen van het **Federatief Datastelsel**, zoals:

- **Losse koppeling** tussen datasystemen;
- **Event-gedreven samenwerking**;
- **Beheersbaarheid en schaalbaarheid** in een multi-domeinomgeving.

Figuur 1 Voorbeeld van AMQP based messaging in FDS

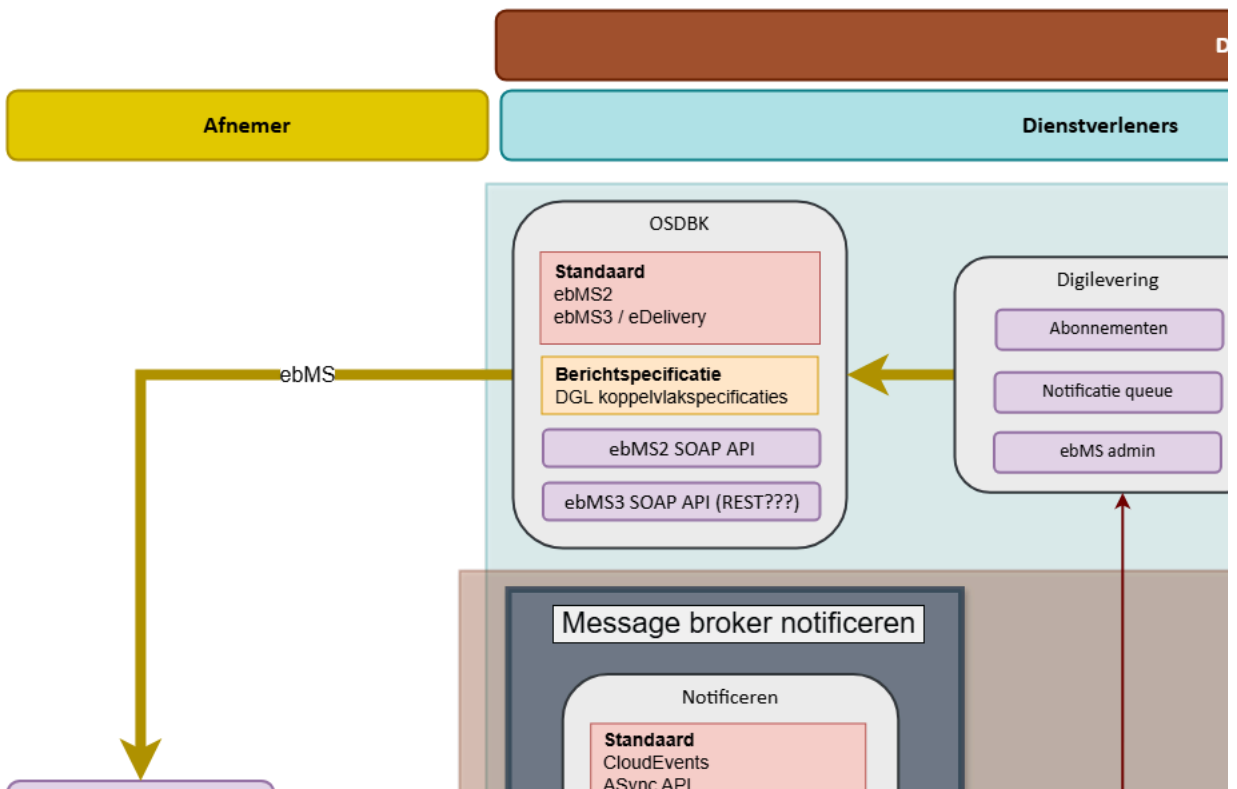
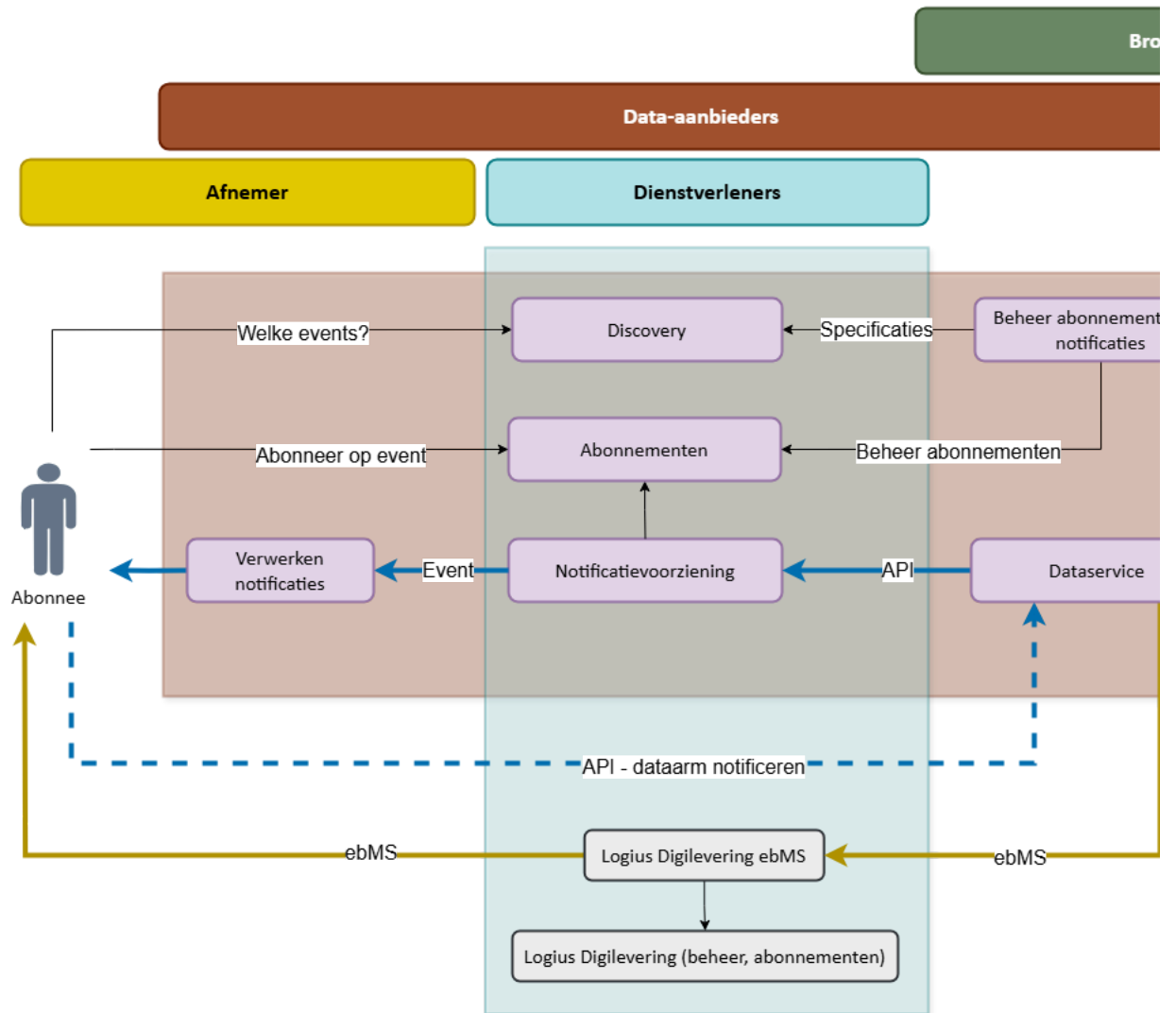
5.1.1 Aandachtspunten:

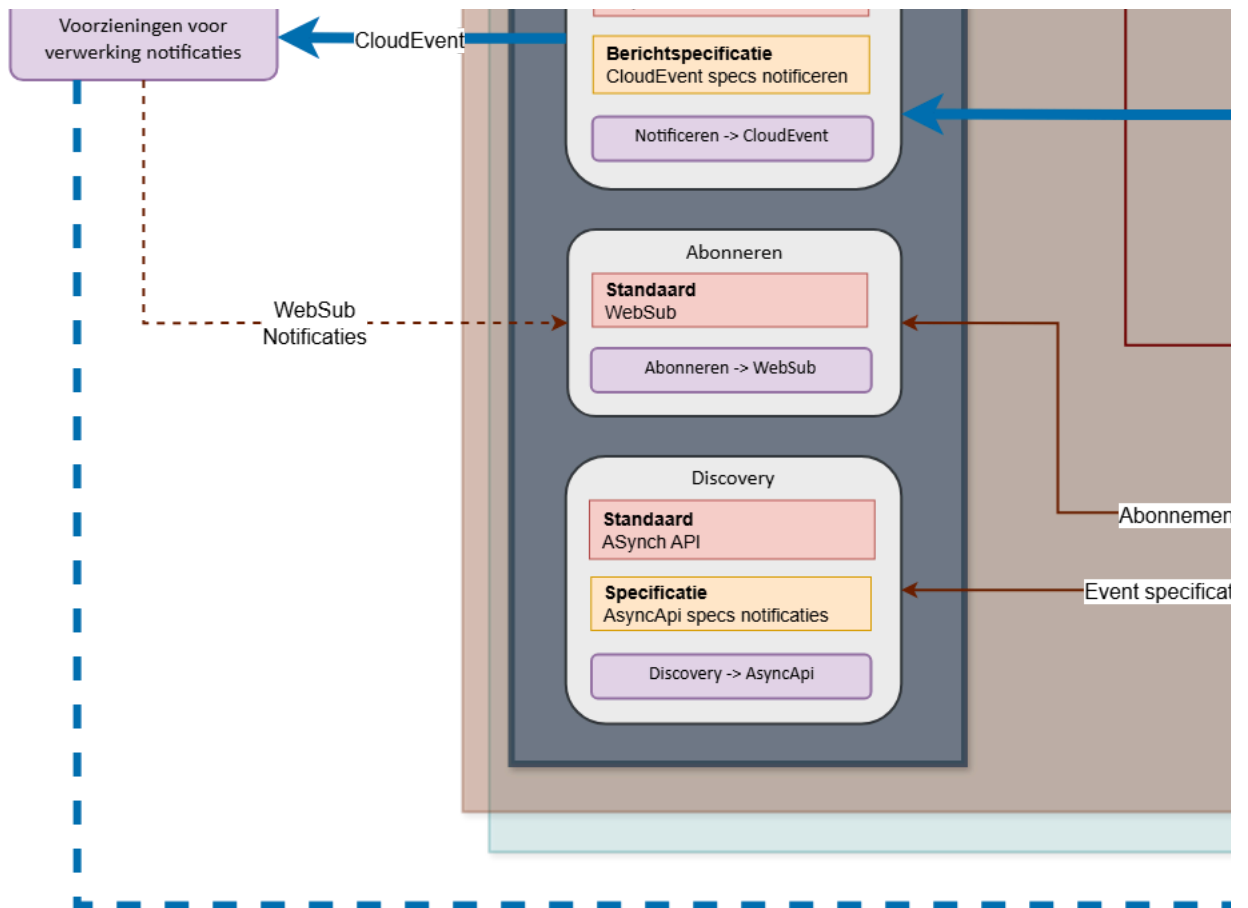
- **Security & Identity:** Integration with federated identity and authorization frameworks (e.g., OAuth 2.0 / OIDC for authentication, fine-grained RBAC/ABAC policies) is crucial to govern who can subscribe and consume what data.
- **Auditability & Compliance:** The protocol must support traceability of subscriptions and message consumption to comply with government regulations.
- **Interoperability:** Favor open standards and protocols with broad tooling support and community adoption.
- **Operational Complexity:** Consider operational burden; cloud-native solutions (e.g., Kubernetes-based deployments using CNCF projects) may help reduce overhead.

§ 5.2 2) Digilevering basis + CloudEvents + Solace PubSub+

Bas kooij heeft een uitgebreid onderzoek uitgevoerd naar toepasbaarheid van Solace binnen Digilevering. Als er vooralsnog kan worden gewerkt met (centrale) dienstverleners dan zou je het volgende kunnen aanhouden:

Maak gebruik van een bestaand commercieel event-streamingplatform zoals **Solace PubSub+** als centrale broker voor het realiseren van een notificatiefunctie binnen het Federatief Datastelsel (FDS). Deze oplossing sluit aan bij scenario 2a van de PSA ("centrale broker voor notificatie op maat van gegevensuitwisseling") en maakt het mogelijk om direct te werken met de CloudEvents-standaard (inclusief NL GOV-profiel).

§ 5.2.1 Toelichting

Solace biedt een **volwassen, schaalbare en feature-rijke oplossing** voor event-notificaties en integreert goed met de bestaande technologieën van Logius. In tegenstelling tot maatwerk of open source oplossingen, is deze benadering gericht op **snelle implementatie, betrouwbaarheid en ondersteuning op enterprise-niveau**.

De oplossing ondersteunt **CloudEvents** out-of-the-box en biedt functies als:

- Throttling, filtering, retry-mechanismen, metrics
- Ondersteuning voor AMQP, MQTT, REST, JMS, WebSockets
- Abonnementenbeheer via API/CLI
- Hybrid deployments: public cloud, private cloud of on-premise

§ 5.2.2 Voordelen

- **Volledige functionaliteit direct beschikbaar**, inclusief monitoring, retry, foutafhandeling, filtering, en throttling
- **Snellere doorlooptijd tot productie** dan zelfbouw, door gebruik van bestaande tools en SDK's
- **Schaalbare performance** tot honderden berichten per seconde, met uitbreidbaarheid
- **CloudEvents ondersteuning** volgens NL GOV-profiel
- Goede **integratie met bestaande Logius-systemen** (Java, Kubernetes, REST, etc.)

- Mogelijk gebruik in hybride scenario's: eigen datacenters in combinatie met Solace Cloud
- **Commerciële support en training** beschikbaar

§ 5.2.3 Aandachtspunten / nadelen

- **Licentie- en supportkosten:** geschat tussen de €50.000 - €100.000 per jaar bij volledige OTAP-uitrol
- **Afhankelijkheid van leverancier (closed source)** en mogelijk maatwerk op onderdelen
- **Geen directe abonnementsgoedkeuring** zoals Digilevering dat nu kent – maatwerk vereist
- Beheerlast blijft bestaan, met extra training voor personeel op het platform
- **Sommige beheertools alleen beschikbaar via Solace Cloud**, ook bij private cloud gebruik

Solace scoort hoog op integratie, performance en functionaliteit. De oplossing is vooral aantrekkelijk **bij opschaling of uitbreiding naar meerdere bron- en afnemersystemen**, en bij organisaties die op korte termijn een robuuste notificatievoorziening nodig hebben.

Bij beperkte schaal of als volledige controle over de codebase essentieel is, kan zelfbouw of een open source-oplossing aantrekkelijker zijn (zie oplossingsrichting 1).

§ 5.3 3) Digikoppeling REST-profiel + CloudEvents + maatwerk

Zie spike ARTGG-2662 (helaas onzichtbaar voor iedereen buiten Logius)

§ 6. Lijst met figuren

[Figuur 1 Voorbeeld van AMQP based messaging in FDS](#)

§ A. Index

§ A.1 Begrippen gedefinieerd door deze specificatie

§ A.2 Begrippen gedefinieerd door verwijzing